

ՀՏԴ

Տնտեսագիտություն

**ԿԱՊԻՏԱԼԻ ԶԱՐԳԱՑՈՂ ՇՈՒԿԱՆԵՐԻ ՎՐԱ ԵՐԿՐԻ ՌԻՍԿԻ
ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԳԾԱՅԻՆ ՄՈՂԵԼԸ**

Ա. Առստամյան

Զարգացող շուկաներում երկրի ռիսկի գնահատումը և բաժնետիրական կապիտալում (ERP) ներդրում կատարելու համար ռիսկի համար պարզկատարման որոշման հարցերը հանդիսանում են ներդրումների գնահատման առանցքային տարրերից մեկը: Այդ գործընթացի կարևոր փուլ է հանդիսանում գնահատության որոշումը, քանի որ վերջինիս ոչ ճիշտ գնահատումը կարող է պատճառ հանդիսանալ ինչպես հետաքրքիր նախագծերից հրաժարվելու, այնպես էլ վատ նախագծերի ընդունելու:

Որպես կանոն, զարգացող շուկաների վրա ազդող գործոնների առանձնահատկ-ությունների ի հայտ բերման համար դրանք համեմատվում են ԱՄՆ-ի կամ այլ զարգացած երկրների հետ:

Այդ շուկաների ընկերությունների կապիտալի կառուցվածքն ուսումնասիրողներն ընդգծում են դրանց հետևյալ բնութագրող գծերը.

- կապիտալի շուկա մտնելու սահմանափակ հնարավորությունները
- տեղեկատվության բարձր ասիմետրիան
- տնտեսական կայունությունը
- ցածր իրավական պաշտպանությունը
- կառուցվածքի բարձր մակարդակի և սեփականության կենտրոնացվածությունը
- կորպորատիվ կառավարման թույլ համալրվածությունը: [1 էջ 97-103]

Հայտնի է որ, կանխատեսելով կապիտալի մոտավոր արժեքը՝ կարելի է իրականացնել ընկերության ակտիվներում ներդրված միջոցների արդյունավետության համեմատական վերլուծություն ներառելով նաև ներդրումային ծրագրերի գնահատականը: Որպես կապիտալի արժեքի գնահատման գումարային մեծություն հանդես է գալիս կապիտալի արժեքի միջին կշռված մեծությունը՝ WACC-ը, որն իրենից ներկայացնում է շահույթի այն նվազագույն նորման, որը ակնկալում են ստանալ ներդրողներն իրենց կատարած ներդրումների դիմաց, և հաշվարկվում է որպես տարբեր աղբյուրներից՝ բաժնետիրական, փոխառություններ, բանկային վարկ, կրեդիտիորական պարտք, չբաշխված շահույթ, միջոցների ներգրավման անհատական արժեքների միջին կշռված մեծություն:

Այն հաշվարկվում են հետևյալ բանաձևով՝

$$WACC = R_e * \frac{E}{LC} + R_d * \frac{D}{LC} * (1 - T) \quad (1),$$

որտեղ՝

R_e - սեփական կապիտալի արժեքն է

Rd - փոխառու կապիտալի արժեքն է
 E - սեփական կապիտալի մեծությունն է
 D - փոխառու կապիտալի մեծությունն է
 LC - ներդրված կապիտալի մեծությունն է
 T - շահութահարկի դրույքաչափն է :

Այսպիսով, զեղչադրույքի կոռեկտ գնահատումը հնարավոր չէ կատարել առանց գնահատելու սեփական կամ փոխառու կապիտալների արժեքները:

Աշխատանքում փորձ է արվել գնահատելու սեփական կապիտալի արժեքները, որի համար կիրառվել է CAPM մոդելը (capital asset- pricing model), համաձայն որի ներդրողի սպասարկելի եկամտաբերությունը ձևակերպվում է երկու բաղադրիչից՝ ոչ ռիսկային տոկոսադրույքից (R1) և բաժնետիրական կապիտալում ներդրում կատարելու սխտեմատիկ ռիսկի (β) համար պարզևավճարից (ERP):

Եթե $\beta > 1$, ապա ակտիվն ավելի ռիսկային է, քան շուկան է, հետևապես ներդրողի սպասվող եկամտաբերությունը կլինի բարձր և հակառակը, եթե (β) < 1 , ապա ակտիվը քիչ է ռիսկային է, քան շուկան, և ներդրողի սպասվող եկամտաբերությունը կլինի ցածր:

CAPM-ը կարելի է ներկայացնել հետևյալ բանաձևով՝

$$CAPM = R_f + \beta * ERP \quad (2),$$

որտեղ՝

R_f - եկամտաբերության ոչ ռիսկային դրույքն է

β - բետա գործակիցն է (սխտեմատիկ ռիսկն է)

ERF - բաժնետիրական կապիտալում ներդրման համար ռիսկի դիմաց սպասվելիք պարզևավճարն է:

Ներկայումս գործնական և ակադեմիական շրջանակներում զարգացած և զարգացող երկրների համար սեփական կապիտալի արժեքի որոշման համար մեծ հեղինակություն են վայելում Ա.Դամոդարանի ուսումնասիրությունները (Damo-daran, 2011) [3 էջ41-48], ով ERP-ի գնահատման համար առաջարկում է մի քանի մոտեցումներ: Դրանցից մեկում, որը նա անվանել է ֆինանսական շուկաների ստանդարտ շեղումների հարաբերակցություն (relative equity market standart devitions), ենթադրվում է, որ ERP-ի և եկամտաբերություն ստանդարտ շեղման միջև առկա է գծային կապ:

Զարգացող շուկայում բաժնետիրական կապիտալի ներդրման համար ռիսկի դիմաց սպասվելիք պարզևավճարի հաշվարկման բանաձևը ներկայացվում է հետևյալ կերպ՝

$$ERP_{EM} = ERP_{US} * \frac{\sigma_{EM}}{\sigma_{S\&P500}} \quad (3),$$

որտեղ՝

ERP_{US} - ԱՄՆ-ում բաժնետիրական կապիտալում ներդրման ռիսկի համար պարզևավճարն է,

σ_{EM} – զարգացող շուկայում ֆոնդային ինդեքսի եկամտաբերության ստանդարտ շեղումն է,

$\sigma_{S\&P500}$ – ԱՄՆ $S\&P500$ ֆոնդային ինդեքսի եկամտաբերության ստանդարտ շեղումն է:

Եթե օգտագործենք (2) բանաձևը, ապա շուկայի համար սեփական կապիտալի արժեքը կարելի է որոշել հետևյալ կերպ՝

$$CAPM = R_f + \beta * ERP_{AM} \quad (4),$$

իսկ բաժնետիրական կապիտալում ներդրում կատարելու ռիսկի պարզևաժամարը կարելի է ստանալ (3) բանաձևից՝

$$ERP_{AM} = ERP_{US} * \frac{\sigma_{NASDAQOMX}}{\sigma_{S\&P500}} \quad (5):$$

Եթե որպես ոչ ռիսկային համարենք ԱՄՆ-ում պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը, ապա այն կարելի է ՀՀ-ի համար ևս ընդունելի համարել, քանի որ դոլարով կատարվող ներդրումները ՀՀ-ում ամենա ոչ ռիսկայինն են, և կարող ենք նշել, որ՝

$$R_{fSAM} = R_{fSUS}:$$

ՀՀ-ի համար ERP_{AM} հաշվարկելու համար կարելի է օգտագործել (5) բանաձևը և կստանանք՝

$$ERP_{AM} = ERP_{US} + (Armenia\ 30 - US10Tbond)$$

Այդ դեպքում՝

$$\left(\frac{NASDAQOMX_t}{NASDAQOMX_{t-1}} - 1 \right) - R_{f_{t-1}} = ERP_{AM} \quad \text{և} \quad \left(\frac{S\&P500_t}{S\&P500_{t-1}} - 1 \right) - R_{f_{t-1}} = ERP_{US}$$

որտեղ՝

$NASDAQOMX_t$ – $NASDAQOMX$ - ինդեքսի արժեքն է t պահին

$NASDAQOMX_{t-1}$ – $NASDAQOMX$ -ի ինդեքսի արժեքն է $t-1$ պահին

$S\&P500_t$ – $S\&P500$ -ի ինդեքսի արժեքն է t պահին

$S\&P500_{t-1}$ – $S\&P500_{t-1}$ (t-1) ինդեքսի արժեքն է t պահին

$R_{f,t-1} - 1$ – ոչ ռիսկային ակտիվի եկամտաբերությունն է (t-1) պահին:

Ստացվում է, որ

$$\frac{\left(\frac{NASDAQOMX_t}{NASDAQOMX_{t-1}} - 1 \right) - R_{f_{t-1}}}{\left(\frac{S\&P500_t}{S\&P500_{t-1}} - 1 \right) - R_{f_{t-1}}} = \frac{\sigma_{NASDAQOMX}}{\sigma_{S\&P500}}:$$

Այսպիսով, $\frac{\sigma_{NASDAQOMX}}{\sigma_{S\&P500}}$ հարաբերությունը պետք է բացահայտի

$$\frac{\left(\frac{NASDAQOMX_t}{NASDAQOMX_{t-1}} - 1 \right) - R_{f_{t-1}}}{\left(\frac{S\&P500_t}{S\&P500_{t-1}} - 1 \right) - R_{f_{t-1}}} \quad \text{հարաբերությանը:}$$

Այսինքն, կարելի է էմպիրիկ վերլուծության հիման վրա որոշել, թե *NASDAQOMX* և *S&P500* ինդեքսների ստանդարտ շեղումների հարաբերությամբ կարելի է բացատրել *ERP_{AM}* և *ERP_{US}*-ի միջև հարաբերությունները, արդյոք *ERP_{AM} < ERP_{US}*-ի միջին հարաբերակցությանը: Ելնելով վերոշարադրյալ մոդելի էմպիրիկ վերլուծությունից՝ կարելի է որոշել, թե ՀՀ-ում բաժնետիրական կապիտալում ներդրում կատարելիս ռիսկի համար սպասվելիք պարզևավճարը որքան ուժեղ է կապված *NASDAQOMX* և *S&P500* եկամտաբերությունների ստանդարտ շեղումների հարաբերությունից: [4 էջ 4-15]

ERP_{AM} և *ERP_{US}* պատմական ժամանակի հարաբերության և *S&P500*-ի նկատմամբ *NASDAQOMX* հարաբերությունների ստանդարտ շեղումների հիման վրա կարելի է կառուցել գծային ռեգրեսիայի մոդելը:

$y = a + bx$, որտեղ

$$y = \frac{ERP_{AM}}{ERP_{US}} = \frac{\left(\frac{NASDAQOMX_t}{NASDAQOMX_{t-1}} - 1 \right) Rf_{t-1}}{\left(\frac{S\&P500_t}{S\&P500_{t-1}} - 1 \right) - Rf_{t-1}}$$

$$X = \frac{\sigma_{NASDAQOMX}}{\sigma_{SP500}}$$

Ստուգվող հիպոթեզը կայանում է հետևյալում. ճիշտ է արդյոք, որ մոդելը ենթարկվում է գծային ենթադրության, այսինքն *ERP_{AM}* և *ERP_{US}* հարաբերությունը բացատրող՝ է արդյոք *NASDAQOMX* և *S&P500* ինդեքսների եկամտաբերությունների ստանդարտ շեղումների հարաբերությունը:

Սակայն ՀՀ-ի շուկայի համար դեռևս հնարավորություն չի ընձեռվում կիրառելու վերոհիշյալ մոտեցումները, քանի որ *NASDAQOMX*-ի կողմից մինչև այժմ չեն հաշվարկվում ֆոնդային ինդեքսները:

Ուստի, ՀՀ կապիտալի շուկայի հետագա զարգացման համար նպատակահարմար է հաշվարկել այդ ցուցանիշները՝ հաշվի առնելով կորպորատիվ արժեթղթերի շուկայի վերջին զարգացումները, մասնավորապես կորպորատիվ պարտատոմսերի առաջարկը (արտարժույթային) բանկային և արտադրության ոլորտի ընկերությունների կողմից:

Մեր կողմից կատարվել է ՀՀ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության ուսումնասիրություն 2011թ համար, քանի որ հնարավոր չէ ձեռք բերել տեղեկություններ ինչպես ամբողջ շուկայի, այնպես էլ՝ կորպորատիվ պարտատոմսերի համար:

Մեր կողմից 2011թ տվյալների հիման վրա պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը հաշվարկվել է *NASDAQOMX* ֆոնդային ինդեքսը, որի հիման վրա կազմվել են *Sigma NASDAQOMX* և *Sigma S&P500*

եկամտաբերությունների ստանդարտ շնորմների և ERP_{ARM} և ERP_{US} -ի հարաբերությունների պատմական տվյալները՝ 01.01.2011թ-01.12.2011թ [Հավելված 1], և ստացված արդյունքները համեմատվել են այլ հեղինակների կողմից ՌԴ ֆոնդային բորսայի ինդեքսի $Sigma RTSI$ և $Sigma S\&P500$ եկամտաբերությունների ստանդարտ շնորմների և ERP_{RUS} և ERP_{US} -ի հարաբերությունների պատմական տվյալների հետ 01.01.2011թ-01.12.2011թ [Հավելված 2]: Ընդ որում, եթե ՌԴ-ի համար չեն հաստատվում $Sigma RTSI$ և $Sigma S\&P500$ եկամտաբերության ստանդարտ շնորմները, ապա ՀՀ-ի համար ըստ մեր գնահատումների առկա են ներքոհիշյալ կապերը:

Հավելված 1. $Sigma NASDAQOMX$ և $Sigma S\&P500$ եկամտաբերությունների ստանդարտ շնորմների և ERP_{ARM} և ERP_{US} -ի հարաբերությունների պատմական տվյալները՝ 01.01.2011թ-01.12.2011թ:

Հավելված 2. $Sigma RTSI$ և $Sigma S\&P500$ եկամտաբերությունների ստանդարտ շնորմների և ERP_{RUS} և ERP_{US} -ի հարաբերությունների պատմական տվյալները՝ 01.01.2011թ-01.12.2011թ:

Линейная модель оценки странового риска на развивающихся рынках капитала

А. Арустамян

Резюме

На основе эмпирического исследования мы можем утверждать, что зависимость между $\frac{\sigma_{RTSP}}{\sigma_{S\&P600}}$ и $\frac{ERP_{RUS}}{ERP_{US}}$ отсутствует. Таким образом, использование подхода отношения стандартных отклонений финансовых рынков (relative equity market standard deviations), предложенного Дамодараном, может привести к некорректной оценке премии за риск инвестирования в акционерный капитал и, следовательно, к ошибкам в инвестиционной оценке.

The Linear Model of Country Risk Assessment on Capital's Developing Markets

A. Arustamyan

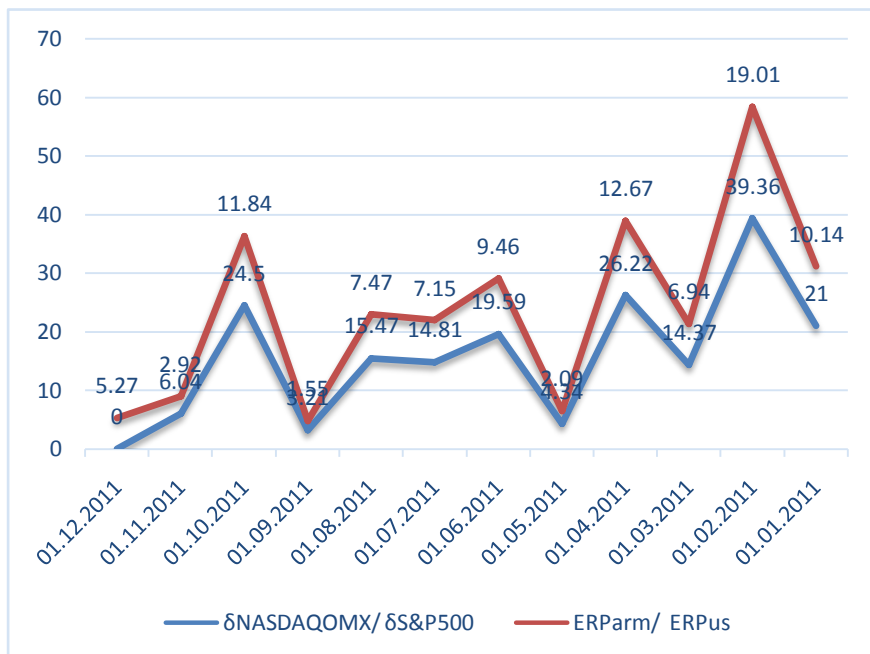
Summary

We have calculated NASDAQOMX stock index by means of state bond's profitability according to 2011, and on the bases of it $Sigma NASDAQOMX$ and $Sigma S\&P500$ yield standard deviation was created and the received results were compared with the Russian Federation Stock Exchange index of $Sigma RTSI$ and $Sigma S\&P500$ yield standard deviation, and with ERP_{RUS} and ERP_{US} historical cost (value).

Գրականություն

1. Герасимова С.М., Эмпирические исследования структуры капитала компаний на развивающихся рынках: специфика и методология, Журнал «Корпоративные финансы» N:1(21)2012 ст. 97 и 107
2. Damodaran. A. (2011), Equity Risk Premiums (ERP): Determinants, Estimation and Implications- The 2011 Edition (2011) : <http://ssrn.com/abstract=1769064>
3. Vashakmadze, T. (2008), Calculating Equity Risk Premium for Russian Market: An Empirical Analysis, Global Academic Society Journal: Social Science Insight, 1(5) page 4-15
4. Campbell J., Lo A., MacKinlay C. (1997), The Econometrics of Financial markets, Princeton: University Press.
5. Վաշակմաձե Դ. Линейная модель оценки странового риска на развивающихся рынках капитала . Эмпирические тестирования на российском финансовом рынке, Журнал «Корпоративные финансы» N:1(21)2012 ст. 11 и 12
6. www.Finance.yahoo.com , www.nasdaqomx.am, www.cba.am, www.damwdaran.com

Հավելված 1.

Հավելված 2

